

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ФУРМАНОВ МИКОЛА ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 343.624

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ОСОБІ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ
В НЕБЕЗПЕЧНОМУ ДЛЯ ЖИТТЯ СТАНІ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2026

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Науково-дослідному інституті публічного права.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор

Шаблистий Володимир Вікторович,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,

директор Навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Письменський Євген Олександрович,

заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,

проректор з наукової роботи;

кандидат юридичних наук, доцент

Ткаченко Ірина Михайлівна,

Національна академія внутрішніх справ,

завідувач кафедри кримінального права.

Захист відбудеться 26 вересня 2026 року о 09.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 Дніпровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49000, м. Дніпро, просп. Науки, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Науки, 26).

Автореферат розіслано 25 серпня 2026 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Віднесення перелічених вище соціальних цінностей до найвищих на рівні Конституції демонструє той факт, що Україна є сучасною демократичною європейською державою, побудованою на принципах народовладдя. Саме життя та здоров'я людини, її безпека – ядро, навколо якого зосереджена держава, а не навпаки.

Життя та здоров'я людини не просто декларативно визнаються найвищими соціальними цінностями – вони надійно охороняються законодавцем від протиправних посягань шляхом закріплення відповідних актів делінквентної поведінки як адміністративних та кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи включені законодавцем до Розділу II Особливої частини КК України, що вкотре демонструє пріоритетність охорони та захисту цих соціальних цінностей. До найбільш суспільно небезпечних посягань на життя та здоров'я особи належить і злочин у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК України).

Відповідно до офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора України у 2021 р. на території нашої держави обліковано 19 випадків ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (у 4 із них особам вручено повідомлення про підозру), у 2022 – 16 (із них лише у 2 особам вручено повідомлення про підозру); у 2023 – 8 (із них у 5 особам вручено повідомлення про підозру), у 2024 – 22 (з них у 8 особам вручено повідомлення про підозру), у 2025 – 17 (із них лише у 6 особам вручено повідомлення про підозру).

Таким чином, за останні два роки сукупна кількість деліктів у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, зросла на 62,5 % проти минулорічних показників (2022–2023 рр.). Не в останню чергу негативній динаміці поширення злочинів, передбачених ст. 136 КК України, сприяє широкомасштабна війна рф проти України, адже численні варварські дії держави-агресора щодня створюють небезпечні для життя та здоров'я людей ситуації (при цьому кількість таких випадків, на превеликий жаль, лише збільшується).

Статистичні дані Державної судової адміністрації України також свідчать про невтішні тенденції щодо поширення випадків ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та притягнення

до кримінальної відповідальності винних у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 136 КК України. Так, у 2021 р. за вчинення зазначеного делікту засуджено 3 особи, у 2022 – 2, у 2023 – 1, у 2024 – 2, у 2025 – 7. Отже, спостерігається певна тривожна картина: за період із 2021 до 2025 р. обліковано 82 випадки ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, тоді як засуджено за вчинення такого діяння лише 15 осіб.

Парадигмальним підґрунтям дисертації стали праці таких вітчизняних учених, як: В. Антипов, В. Бабаніна, М. Бажанов, Д. Балобанова, В. Березняк, В. Борисов, В. Ботякова, В. Гацелюк, О. Гритенко, В. Грищук, І. Дворникова, О. Джужа, О. Дудоров, О. Житний, Ю. Зубець, Р. Каторкін, М. Коржанський, Ю. Кричун, В. Куц, В. Малярєнко, В. Матвійчук, Є. Назимко, В. Останін, Є. Пилипенко, Є. Письменський, І. Ткаченко, В. Топчій, П. Фріс, М. Хавронюк, О. Хуторянський, В. Шаблистий, С. Шевченко, О. Юнін, О. Ярмиш та ін.

На окрему увагу заслуговують дисертаційні роботи О. Хуторянського «Кримінально-правова характеристика ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» (2013), в якій аналізується вітчизняний та зарубіжний досвід законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, розглядаються об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ст. 136 КК України, кваліфікуючі ознаки та питання відмежування цього кримінального правопорушення від суміжних деліктів; Ю. Зубця «Кримінальна відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК України)» (2018), в якій розглядаються вихідні положення кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, аналізується склад зазначеного кримінального правопорушення, розкриваються питання відмежування цього делікту від суміжних актів делінквентної поведінки, зарубіжного досвіду регулювання кримінальної відповідальності за такий злочин, призначення покарання винним за вказаний делікт; В. Бабаніної «Кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці» (2010), О. Берила «Кримінальна відповідальність за ненадання допомоги хворому медичним працівником» (2018), І. Дворникової «Кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці» (2023), в яких аналізується питання розмежування між собою кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, розкривається родовий об'єкт злочинів та кримінальних проступків, закріплених у Розділі II Особливої частини КК України, тощо.

Роботи перелічених вище та інших вчених стали підґрунтям у дослідженні питань, пов'язаних із кримінальною відповідальністю за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Проте відповідні наукові пошуки, як правило, здійснювались до моменту появи такої детермінанти поширення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 136 КК України, як широкомасштабна війна російської

федерації проти України, що зумовлює наявність як теоретичних, так і практичних проблем у розумінні та застосуванні цієї статті на практиці.

Водночас негативна динаміка поширеності злочинів, передбачених ст. 136 КК України, диспропорція щодо кількості облікованих деліктів цього виду та кількості осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, наявність у науці кримінального права дискусійних положень щодо визначення об'єктивних та суб'єктивних ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 136 КК України, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Робота виконана відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2022 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 № 942; наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки» від 11.06.2020 р. № 454; наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки» від 21.05.2024 № 326; наукової теми Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета та завдання дослідження. *Метою* дослідження є удосконалення кримінального права в частині відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, і розробка на цій основі пропозицій із удосконалення вітчизняного кримінального законодавства та практики його застосування.

Для досягнення задекларованої мети визначені такі *завдання*:

- розглянути історико-правовий нарис розвитку та сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- розкрити підстави та принципи криміналізації ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та соціальну обумовленість законодавства про кримінальну відповідальність за це діяння;
- розглянути зарубіжний досвід законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- визначити об'єкт ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та охарактеризувати потерпілого як обов'язкову ознаку складу злочину, передбаченого ст. 136 КК України;
- з'ясувати зміст об'єктивної сторони ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- визначити суб'єкта ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та на підставі вивчення соціально-

демографічних ознак особи злочинця сформувати кримінологічний портрет особи злочинця, який вчиняє делікт, передбачений ст. 136 КК України;

– з'ясувати зміст суб'єктивної сторони ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;

– розробити та аргументувати пропозиції щодо модернізації чинної редакції ст. 136 КК України та практики її застосування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони життя та здоров'я особи.

Предмет дослідження – кримінальна відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі для досягнення поставленої мети були використані такі методи: діалектичний метод – при дослідженні об'єктивних та суб'єктивних ознак ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (розділи 1, 2); метод історико-правового аналізу – при дослідженні генези та розвитку вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (підрозділ 1.1); формально-логічний – для доктринального тлумачення понять, що використовувались у роботі (розділ 2); метод системного аналізу – при аналізі змісту ст. 136 КК України, формуванні пропозицій щодо її модернізації (розділ 2); порівняльно-правовий метод – при розгляді зарубіжного досвіду законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та порівнянні його з вітчизняними законодавчими конструкціями (підрозділ 1.2); статистичні методи – при вивченні емпіричної бази дослідження (розділи 1, 2) та ін.

Емпіричну основу дослідження становлять: статистичні дані Офісу Генерального прокурора України щодо кількості облікованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 136 КК України; статистичні дані Державної судової адміністрації України щодо осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, видів кримінального покарання та складу засуджених за ст. 136 КК України; розміщені у Єдиному державному реєстрі судових рішень вироки за ст. 136 КК України за період із 2011 до травня 2026 р. (36 вироків).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень питання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в умовах дії на території України правового режиму воєнного стану та, як наслідок, впливу чинника широкомасштабної війни російської федерації проти України на динаміку та специфіку поширення деліктів цього виду. За результатами дисертаційного дослідження пропонуються такі положення, що виносяться на захист:

уперше:

– на підставі аналізу змісту понять «захист» та «охорона» в кримінальному праві та їх співвідношення між собою запропоновано

розглядати як основний безпосередній об'єкт ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, суспільні відносини у сфері захисту здоров'я особи (ч. 1–2 ст. 136 КК України) та суспільні відносини у сфері захисту життя особи (ч. 3 ст. 136 КК України); як родовий об'єкт вказаного злочину – суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки життя та здоров'я людини;

– на підставі вивчення соціально-демографічних ознак особи злочинця сформовано типовий портрет особи злочинця, який вчиняє злочин, передбачений ч. 3 ст. 136 КК України: раніше не судимий громадянин України чоловічої статі віком від 30 до 50 років, який на момент вчинення злочину у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, був працездатним, не мав офіційного місця роботи та (або) навчання, з повною загальною середньою освітою, вчинив злочин одноособово;

– на підставі вивчення зарубіжного досвіду законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, правозастосовної практики та доктринальних положень доведена доцільність закріплення у ч. 1 ст. 136 КК України злочину з формальним складом (тоді як настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді спричинення потерпілому тяжких тілесних ушкоджень пропонується віднести до кваліфікуючих ознак) та посилення відповідальності за вказаний злочин шляхом внесення відповідних змін до санкцій ст. 136 КК України;

удосконалено:

– позицію стосовно того, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 136 КК України, може бути вчинене виключно шляхом бездіяльності;

– положення науки кримінального права щодо періодизації етапів генези та розвитку вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та врахування власного історичного досвіду регулювання цього питання під час модернізації ст. 136 КК України;

дістало подальшого розвитку:

– положення науки кримінального права про те, що суб'єктивна сторона злочинів, передбачених ч. 1, 3 ст. 136 КК України, може характеризуватися змішаною формою вини;

– положення про соціальну обумовленість законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки та пропозиції можуть використовуватись у:

– *правотворчості* – для удосконалення чинного законодавства у сфері захисту життя та здоров'я особи;

– *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності Національної поліції України та інших суб'єктів протидії злочинності;

– *освітньому процесі* – при вивченні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми кримінального права» та ін.;

– науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальших досліджень проблем кримінально-правового захисту життя та здоров’я особи.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки наукової роботи, пропозиції щодо модернізації чинного законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, обговорювались на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.), X Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 16 березня 2026 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 7 наукових публікаціях, із яких: 4 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття у зарубіжному науковому виданні, 2 тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, двох розділів, що містять сім підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатка. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, із яких основного тексту – 196 сторінок. Список використаних джерел налічує 163 найменування та займає 17 сторінок. Додаток розміщено на 2-х сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено її зв’язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету і завдання, об’єкт, предмет дослідження, перераховано використані наукові методи дослідження та змістовно зазначено, що саме досліджувалось за допомогою кожного методу, розкрито емпіричну основу дисертації, сформульовано наукову новизну отриманих результатів, їхнє теоретичне та практичне значення, наведено інформацію щодо апробації матеріалів дисертації, публікацій та структури і обсягу роботи.

Розділ 1 «Історико-правовий розвиток та соціальна обумовленість законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історико-правовий нарис розвитку та сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані»* здійснено періодизацію розвитку вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та окреслено такі етапи: 1) початковий (IX–XVI ст.), що характеризується існуванням частини українських земель у складі Київської Русі та в

подальшому у складі Великого князівства Литовського. У цей період формується запит суспільства на віднесення до актів делінквентної поведінки ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, створюється законодавче підґрунтя для закріплення кримінальної відповідальності за суміжні делікти, зокрема залишення в небезпеці; 2) поширення на теренах українських земель московського (російського) права (XVI – початок XX ст.), що характеризується розвитком норм, які передбачали кримінальну відповідальність за залишення в небезпеці (Соборне уложення 1679 р., «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.), з подальшим закріпленням кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (Уложення 1845 р., в якому вперше закріплювалась відповідальність за цей делікт; Уложення 1903 р.). За останній злочин особа притягувалась до відповідальності лише у випадку, якщо така допомога могла бути надана без створення небезпеки для життя суб'єкта злочину (Уложення 1845 р.) та (або) третіх осіб (Уложення 1903 р.); 3) радянський (1922–1991 рр.) – характеризується тим, що відтепер особа притягалась до кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, у випадку, якщо винний лише мав можливість надати таку допомогу (без зазначення безпекової складової для суб'єкта або третіх осіб), а також окремими змінами у диспозиції та санкції; 4) сучасний (1991 р. – дотепер) – пов'язаний із існуванням законодавства про кримінальну відповідальність незалежної України. Характеризується суттєвою модернізацією норми, що передбачає відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК України). Зокрема: додані кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки (ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебуває в небезпечному для життя стані; смерть потерпілого), модернізовані санкції.

У підрозділі 1.2 «Зарубіжний досвід законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» зазначається, що аналіз законів про кримінальну відповідальність Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменія, Грузії, Республіки Казахстан, Естонської Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Польща, Словацької Республіки, Угорщини, Італійської Республіки, Французької Республіки, ФРН, Республіки Хорватія на предмет регулювання відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, дозволив доповнити пропозиції щодо внесення змін та доповнень до ст. 136 КК України (закріплення у диспозиції норми, що передбачає кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, вказівки про те, що особа може бути притягнута до відповідальності за відповідною нормою лише у випадку, якщо така допомога могла бути надана без створення небезпеки для життя та здоров'я суб'єкта злочину та (або) третіх осіб; віднесення ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для

життя стані, до кримінальних правопорушень із формальним складом тощо).

У підрозділі 1.3 «Соціальна обумовленість законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» наголошується на тому, що діяння у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, відповідає основним підставам (суспільна небезпечність – делікт посягає на найвищі соціальні цінності; відносна поширеність та негативна динаміка розповсюдження – кількість облікованих випадків вчинення цього злочину протягом 2024–2025 рр. зростає на 62,5 %; діяння виокремлюється як самостійний склад кримінального правопорушення у багатьох державах-членах ЄС; наявність власного історичного досвіду; переважання позитивних наслідків криміналізації ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, над негативними тощо) та принципам криміналізації, а ст. 136 КК України є соціально обумовленою.

Розділ 2 «Об’єктивні та суб’єктивні ознаки ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Об’єкт складу кримінального правопорушення у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» пропонується розглядати під основним безпосереднім об’єктом ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, суспільні відносини у сфері захисту здоров’я особи (ч. 1–2 ст. 136 КК України) та суспільні відносини у сфері захисту життя особи (ч. 3 ст. 136 КК України). Відповідний умовивід базується на підставі аналізу змісту понять «захист» та «охорона» в кримінальному праві та їх співвідношення між собою.

Аргументується позиція щодо доцільності розгляду родовим об’єктом ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, суспільних відносин у сфері забезпечення безпеки життя та здоров’я людини, що уніфікують у собі: 1) суспільні відносини у сфері захисту життя та здоров’я особи; 2) суспільні відносини у сфері охорони життя та здоров’я особи.

З’ясовано, що обов’язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 136 КК України, є потерпілий: фізична особа, якій на момент вчинення кримінального правопорушення виповнилося 14 років (ч. 1 ст. 136 КК України); фізична особа, якій на момент вчинення кримінального правопорушення не виповнилося 14 років (ч. 2 ст. 136 КК України); фізична особа (ч. 3 ст. 136 КК України).

У підрозділі 2.2 «Об’єктивна сторона складу кримінального правопорушення у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» констатовано, що ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, може бути вчинено лише шляхом бездіяльності.

Наголошується на тому, що обов’язковими ознаками об’єктивної сторони складів злочинів, передбачених ч. 1, 3 ст. 136 КК України, виступають: а) суспільно небезпечна бездіяльність; б) суспільно небезпечні

наслідки у вигляді спричинення потерпілому тяжких тілесних ушкоджень (ч. 1 ст. 136 КК України) або настання смерті (ч. 3 ст. 136 КК України); в) причинно-наслідковий зв'язок між ними; г) обстановка вчинення злочину – небезпечний для життя потерпілого стан. Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 136 КК України, належить до злочинів із формальним складом (обов'язковими ознаками об'єктивної сторони цього делікту виступають суспільно небезпечна бездіяльність та обстановка вчинення злочину – небезпечний для життя потерпілого стан).

У підрозділі 2.3 «Суб'єкт складу кримінального правопорушення у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» з'ясовано, що суб'єкт ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, є загальним – фізична осудна особа, яка на момент вчинення делікту досягла 16-річного віку.

Наголошується на кримінально-правовій важливості дослідження особи кримінального правопорушника. На підставі вивчення соціально-демографічних ознак особи злочинця (за результатами аналізу звітів Офісу Генерального прокурора про склад засуджених за період із 2015 до 2025 р.) сформовано кримінологічний портрет особи кримінального правопорушника, який вчиняє ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, – раніше не судимий громадянин України чоловічої статі віком від 30 до 50 років, який на момент вчинення злочину у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, був працездатним, не мав офіційного місця роботи та (або) навчання, з повною загальною середньою освітою, вчинив злочин одноособово.

У підрозділі 2.4 «Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» зазначається, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 136 КК України, характеризується виною у формі умислу, вид умислу – прямий. Такий умовивід підтверджується наявністю у диспозиції цієї норми ознаки завідомості, яка посилює інтелектуальний момент умисної форми вини, а також результатами наукових досліджень вітчизняних вчених та особливостями конструкції складу досліджуваного кримінального правопорушення (злочин з формальним складом).

Підтримано позицію, відповідно до якої суб'єктивна сторона злочинів, передбачених ч. 1, 3 ст. 136 КК України, характеризується умисною або змішаною формами вини.

ВИСНОВКИ

У дисертації удосконалено теоретичні положення кримінального права в частині відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та сформульовано рекомендації щодо модернізації законодавства про кримінальну відповідальність за вказаний делікт.

На підставі аналізу історико-правового розвитку та соціальної обумовленості законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, розгляду зарубіжного досвіду законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за цей делікт, вивчення об'єктивних та суб'єктивних ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 136 КК України, вбачається доречним виокремити такі основні положення дисертаційного дослідження:

1. Генезис та розвиток законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, можна диференціювати на такі основні етапи:

1) початковий (IX–XVI ст.), що характеризується створенням законодавчого підґрунтя та суспільного запиту щодо доцільності закріплення у майбутньому юридичної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та поділяється на два періоди:

– давньоруський (IX ст. – 1240 р.) – період існування українських земель у складі Київської Русі, що характеризується суттєвим впливом у суспільстві звичаєвого права та поступовим створенням низки законодавчих актів, серед яких доцільно виокремити Руську Правду, Церковний Статут Володимира, Статут князя Ярослава тощо. У відповідних нормативно-правових актах не було безпосередньо закріплено кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, проте у них були закладені підвалини щодо відповідальності за суміжні делікти (наприклад, у Статуті князя Ярослава була передбачена відповідальність за акт протиправної поведінки, що має спільні ознаки із залишенням в небезпеці, – залишення у тяжко хворому стані одного з подружжя);

– литовсько-руський (друга половина XIII – XVI ст.) – період існування окремих українських земель у складі Великого князівства Литовського, Руського, Жемайтського та ін. Пов'язаний із виданням статутів 1529, 1566 та 1588 рр. У цих документах вперше закріплювалась відповідальність за такий суміжний кримінальному правопорушенню у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, делікт, як залишення в небезпеці особи, яку винний сам поставив у небезпечний для життя стан, що спричинило тяжкі наслідки (арт. 21 розділу 13 Статуту 1529 р., арт. 19 розділу 4 Статуту 1566 р., арт. 21 розділу 14 Статуту 1588 р.);

2) поширення на окремих українських землях московського

(російського) права (XVI – початок XX ст.) – пов’язаний із існуванням деяких територій сучасної України у складі московії (а з 1721 р. – російської імперії). У цей період спостерігаються перші випадки безпосереднього закріплення кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та модернізація відповідних норм законів про кримінальну відповідальність. З-поміж нормативно-правових актів окресленого етапу доречно виокремити:

- Соборне уложення 1679 р. – у цьому законодавчому акті закріплювалась відповідальність за суміжні делікти (окремі випадки залишення в небезпеці);

- «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. – у зазначеному нормативно-правовому акті була передбачена норма, що закріплювала обов’язок доставити знайдену у безлюдному місці особу, яка перебувала у небезпечному для життя стані, до найближчого поселення або власного будинку та повідомити про ці обставини власних сусідів та суд. Відповідний обов’язок існував для того, щоб уникнути звинувачень у поставленні особи у небезпечний для життя стан або інших кримінальних правопорушеннях проти життя та здоров’я особи;

- Уложення 1845 р. – перший законодавчий акт, що поширював свою дію на окремі території сучасної України, в якому була безпосередньо закріплена кримінальна відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 1996). При цьому обов’язковою ознакою складу злочину у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває у небезпечному для життя стані, було те, що така допомога могла бути надана без створення небезпеки для суб’єкта делікту. За відповідний акт протиправної поведінки закріплювалось покарання у вигляді «церковного покаяння», а його суб’єктом виступали лише особи, які належали до християнської віри;

- Уложення 1903 р. – характеризується модернізацією норм, що передбачали кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (такий делікт розглядався як специфічний різновид залишення в небезпеці, про що свідчить назва глави 25 «Про залишення в небезпеці», в яку були включені делікти, пов’язані із залишенням в небезпеці та ненаданням допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані), шляхом: посилення відповідальності (закріплення покарань у виді арешту, штрафу), встановлення відповідальності за неповідомлення про виявлення факту перебування особи у небезпечному для життя стані (ст. 491) тощо;

3) радянський (1922–1991 рр.) – характеризується існуванням територій сучасної України у складі СРСР та виданням таких законів про кримінальну відповідальність:

- КК УСРР 1922 р. – у цьому законодавчому документі спостерігається відхід від попередньої практики закріплення кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, лише за умови, якщо життю або здоров’ю суб’єкта злочину або третіх осіб не

загрожувала небезпека у випадку надання такої допомоги. Відтепер необхідно було встановити лише факт того, що винний мав можливість надати відповідну допомогу;

– КК УРСР 1927 р. – ст. 159 цього нормативно-правового акта мала ідентичний зміст зі ст. 164 КК УСРР 1922 р. та містила цілий комплекс недоліків: відсутність альтернативних видів покарань, кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, тощо;

– КК УРСР 1960 р. – у цьому законі про кримінальну відповідальність було дещо модернізовано норму, що передбачала кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в частині закріплення альтернативного виду покарання;

4) сучасний (1991 р. – дотепер) – пов'язаний із розпадом СРСР та існуванням незалежної України. Характеризується модернізацією законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, шляхом: закріплення кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак цього кримінального правопорушення (ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебуває в небезпечному для життя стані; смерть потерпілого), модернізацією санкцій тощо.

2. Законодавство зарубіжних держав за критерієм регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, можна диференціювати на три основні групи:

– чинний закон про кримінальну відповідальність не розглядає означений акт протиправної поведінки як кримінальне правопорушення (КК Азербайджанської Республіки, Литовської Республіки, ФРН);

– діяння у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, хоча і не виокремлюється як самостійний склад кримінального правопорушення (злочину), проте розглядається як ознаки залишення в небезпеці (Республіка Вірменія, Республіка Казахстан, Естонська Республіка, Латвійська Республіка);

– ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, виокремлюється як самостійний склад кримінального правопорушення (КК Грузії, Республіки Польща, Словацької Республіки, Угорщини, Італійської Республіки, Французької Республіки, Республіки Хорватія).

За результатами дослідження зарубіжного досвіду законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, можна виокремити деякі цікаві положення, які було б доцільно спроектувати у чинний КК України. Зокрема:

– вказівка у диспозиції норми про те, що особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, лише за умови, що така допомога могла бути надана без створення небезпеки для життя та здоров'я суб'єкта злочину та (або) третіх осіб (Грузія, Естонська Республіка, Латвійська Республіка,

Республіка Польща, Словацька Республіка, Французька Республіка, Республіка Хорватія);

– віднесення ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, до кримінальних правопорушень із формальним складом (Республіка Вірменія, Грузія, Республіка Казахстан, Естонська Республіка, Республіка Польща, Словацька Республіка, Угорщина, Італійська Республіка, Французька Республіка, Республіка Хорватія). При цьому настання суспільно небезпечних наслідків доречно розглядати як кваліфікуючі (особливо кваліфікуючі) ознаки.

Крім того, заслуговують на увагу ідеї закріплення кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, що спричинило середньої тяжкості тілесні ушкодження у потерпілого (Республіка Казахстан), та визнання за особливо кваліфікуючі ознаки смерть двох або більше осіб (Республіка Казахстан, Латвійська Республіка).

3. Діяння у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, відповідає цілій низці принципів (відсутність прогалин у змісті ст. 136 КК України; єдність та визначеність термінології, що використовується у диспозиціях названої статті; доцільність) та підстав криміналізації, серед яких доречно визначити такі:

– *є суспільно небезпечним* – ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, відповідає всім критеріям суспільної небезпеки, серед яких найголовнішими є: а) воно посягає на найвищі соціальні цінності – життя та здоров'я людини; б) наявність наслідків або спеціального потерпілого, які суттєво підвищують рівень суспільної небезпеки делікту;

– *діяння виокремлюється як самостійний склад кримінального правопорушення у багатьох державах-членах ЄС* (наприклад, у Республіці Польща, Словацькій Республіці, Італійській Республіці, Французькій Республіці тощо);

– *наявність власного історичного досвіду*, що свідчить про суспільний запит у криміналізації цього делікту – ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, тривалий час визнається кримінальним правопорушенням на українських землях (починаючи з прийняття Уложення 1845 р.);

– *делікт є типовим та достатньо поширеним на території України* – лише за період із січня 2020 до жовтня 2025 р. (включно) на території України обліковано 105 випадків вчинення цього кримінального правопорушення, що фіксувались у різних куточках нашої держави;

– *тривожна динаміка поширення* випадків ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, – за період із 2024 до 2025 р. (включно) кількість зареєстрованих деліктів цього виду збільшилась на 62,5 % (проти 2022–2023 рр.);

– *необхідність впливу кримінально-правовими заходами та можливості системи кримінальної юстиції* – з огляду на перелічені вище факти

законодавець змушений застосовувати до винних саме кримінально-правові заходи впливу та передбачати необхідні матеріальні ресурси, необхідні для реалізації кримінально-правової заборони;

– *переважання позитивних наслідків криміналізації ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, над негативними* – криміналізація названого діяння дозволяє не тільки здійснити необхідний виховний вплив на антисоціальні елементи, але і позитивно вплинути на подальше поширення актів делінквентної поведінки цього виду.

Відповідність діяння у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, переліченим підставам та принципам криміналізації свідчить про соціальну обумовленість ст. 136 КК України.

4. Поняття «охорона» та «захист» відрізняються між собою за значенням, адже у першому випадку мається на увазі превентивна діяльність, а у другому – протидія безпосередній загрозі. У випадку кримінального правопорушення, передбаченого ст. 136 КК України, потерпілий вже перебуває у небезпечному для життя стані, а отже:

а) основним безпосереднім об'єктом деліктів, закріплених у ч. 1–2 ст. 136 КК України, виступають суспільні відносини у сфері захисту здоров'я особи, а не суспільні відносини у сфері охорони здоров'я;

б) основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 136 КК України, виступають суспільні відносини у сфері захисту життя особи, а не суспільні відносини у сфері охорони життя людини.

З огляду на співвідношення понять «охорона» та «захист» родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених Розділом II Особливої частини КК України, виступають суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки життя та здоров'я особи, що уніфікують у собі як суспільні відносини у сфері захисту життя та здоров'я особи, так і суспільні відносини у сфері охорони життя та здоров'я особи.

Обов'язковою ознакою кримінального правопорушення у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, є потерпілий:

– фізична особа, якій на момент вчинення кримінального правопорушення виповнилося 14 років (ч. 1 ст. 136 КК України);

– фізична особа, якій на момент вчинення кримінального правопорушення не виповнилося 14 років (ч. 2 ст. 136 КК України);

– фізична особа (ч. 3 ст. 136 КК України).

5. За конструкцією об'єктивної сторони кримінальні правопорушення, передбачені ч. 1, 3 ст. 136 КК України, належать до злочинів із матеріальним складом, а кримінальні правопорушення, закріплені у ч. 2 цієї норми, – до злочинів із формальним складом.

Об'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених ст. 136 КК України, характеризується наявністю таких ознак:

– ч. 1 ст. 136 КК України: а) суспільно небезпечна бездіяльність;

б) суспільно небезпечні наслідки у вигляді спричинення потерпілому тяжких тілесних ушкоджень; в) причинно-наслідковий зв'язок між ними; г) обстановка вчинення злочину – небезпечний для життя потерпілого стан;

– ч. 2 ст. 136 КК України: а) суспільно небезпечна бездіяльність;

б) обстановка вчинення злочину – небезпечний для життя потерпілого стан;

– ч. 3 ст. 136 КК України: а) суспільно небезпечна бездіяльність;

б) суспільно небезпечні наслідки у вигляді настання смерті потерпілого;

в) причинно-наслідковий зв'язок між ними; г) обстановка вчинення злочину – небезпечний для життя потерпілого стан.

6. Суб'єктом кримінального правопорушення у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, виступає фізична осудна особа, якій на момент вчинення такого злочину виповнилося 16 років (загальний суб'єкт).

На підставі вивчення соціально-демографічних ознак особи злочинця (за результатами аналізу звітів Офісу Генерального прокурора про склад засуджених за період з 2015 до 2025 р.) сформовано кримінологічний портрет особи, яка вчиняє злочин, передбачений ч. 3 ст. 136 КК України: раніше не судимий громадянин України чоловічої статі віком від 30 до 50 років, який на момент вчинення злочину у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, був працездатним, не мав офіційного місця роботи та (або) навчання, з повною загальною середньою освітою, вчинив злочин одноособово.

7. З огляду на приналежність делікту, передбаченого ч. 2 ст. 136 КК України, до злочинів із формальним складом, а також наявність у диспозиції цієї норми ознаки завідомості, яка посилює інтелектуальний момент умисної форми вини, суб'єктивна сторона цього кримінального правопорушення характеризується виною у формі умислу, вид умислу – прямий.

Аналіз матеріалів судової практики та наукових позицій вітчизняних вчених дозволяє констатувати, що суб'єктивна сторона злочинів, передбачених ч. 1, 3 ст. 136 КК України, характеризується умисною або змішаною формами вини.

8. За результатами проведеного дисертаційного дослідження пропонується викласти ст. 136 КК України у такій редакції:

«Стаття 136. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя *або здоров'я* стані

1. *Ненадання допомоги особі, яка завідомо для винного перебуває в небезпечному для життя або здоров'я стані, при можливості надати таку допомогу без створення небезпеки для власного життя або здоров'я, життя або здоров'я інших осіб, або неповідомлення про такий стан особи належним установам чи особам -*

караються штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року.

2. *Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони*

спричинили тяжкі тілесні ушкодження, -

караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або пробаційним наглядом на строк до двох років, **або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.**

3. Ненадання допомоги малолітньому, який **завідомо для винного** перебуває в небезпечному для життя **або здоров'я** стані, при можливості надати таку допомогу без створення небезпеки **для власного життя або здоров'я, життя або здоров'я інших осіб**, або неповідомлення про такий стан особи належним установам чи особам -

караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

4. Діяння, передбачені частинами першою, **другою або третьою** цієї статті, якщо вони спричинили смерть потерпілого, -

караються позбавленням волі на строк від двох до **семи** років».

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Фурманов М. В. Зарубіжний досвід регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 526–532. DOI : <https://doi.org/10.32782/ln.2023.19.71>.

2. Фурманов М. В. Законодавче регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані: досвід окремих держав ЄС. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 7 (67). С. 489–493. DOI : <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.7.74>.

3. Фурманов М. В. Соціальна обумовленість законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. *Правові новели*. 2025. № 25. С. 503–510. DOI : <https://doi.org/10.32782/ln.2025.25.65>.

4. Фурманов М. В. Суб'єкт ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2026. № 1. С. 345–351. DOI : <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.1.53>.

5. Furmanov M. The object of failure to provide assistance to a person in a life-threatening condition. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. No. 6. P. 244–249. DOI : <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2024.6.41>.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Фурманов М. В. Окремі проблеми кримінальної відповідальності за вчинення делікту, передбаченого ст. 136 КК України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 21 бер. 2025 р.) : у 2 ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. І. С. 623–626. URL : <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16234>.

7. Фурманов М. В. Досвід Республіки Польща в частині регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 16 бер. 2026 р.) до 60-річчя ДДУВС : у 2 ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2026. Ч. І. С. 648–649. URL : <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16907>.

АНОТАЦІЯ

Фурманов М. В. Кримінальна відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, 2026.

Наукова праця присвячена модернізації теоретичних положень кримінального права у сфері кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та розробці пропозицій щодо вдосконалення положень ст. 136 КК України.

У дисертаційному дослідженні розглядаються питання історико-правового нарису розвитку та сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані; розкриваються підстави та принципи криміналізації ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та соціальна обумовленість законодавства про кримінальну відповідальність за це діяння; розглядається зарубіжний досвід законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані; визначається об'єкт ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та надається характеристика потерпілого, який є обов'язковою ознакою складу злочину, передбаченого ст. 136 КК України; з'ясовується зміст об'єктивної сторони ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані; визначається суб'єкт ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та на підставі вивчення соціально-демографічних ознак особи злочинця

розкривається кримінологічний портрет особи злочинця, який вчиняє делікт, передбачений ст. 136 КК України; з'ясовується зміст суб'єктивної сторони ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані; висувуються аргументовані пропозиції щодо можливих напрямів модернізації чинної редакції ст. 136 КК України.

Дисертація є одним із перших комплексних досліджень питання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в умовах дії на території України правового режиму воєнного стану та, як наслідок, впливу чинника широкомасштабної війни російської федерації проти України на динаміку та специфіку поширення деліктів цього виду, в якому на підставі вивчення власного історичного та зарубіжного досвіду законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за названий злочин, аналізу наукових позицій вітчизняних вчених, опрацювання статистичних даних та правозастосовної практики уперше: запропоновано на підставі аналізу змісту понять «захист» та «охорона» в кримінальному праві та їх співвідношення між собою розглядати як основний безпосередній об'єкт ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, суспільні відносини у сфері захисту здоров'я особи (ч. 1–2 ст. 136 КК України) та суспільні відносини у сфері захисту життя особи (ч. 3 ст. 136 КК України); як родовий об'єкт вказаного делікту – суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки життя та здоров'я людини; на підставі вивчення соціально-демографічних ознак особи злочинця сформовано типовий портрет кримінального правопорушника, який вчиняє злочин, передбачений ч. 3 ст. 136 КК України: раніше не судимий громадянин України чоловічої статі віком від 30 до 50 років, який на момент вчинення злочину у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, був працездатним, не мав офіційного місця роботи та (або) навчання, з повною загальною середньою освітою, вчинив злочин одноособово; на підставі вивчення зарубіжного досвіду законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, правозастосовної практики та доктринальних положень доведено доцільність закріплення у ч. 1 ст. 136 КК України злочину з формальним складом (тоді як настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді спричинення потерпілому тяжких тілесних ушкоджень пропонується віднести до кваліфікуючих ознак) та посилення відповідальності за вказаний злочин шляхом внесення відповідних змін до санкцій ст. 136 КК України.

Ключові слова: життя, здоров'я, злочин, кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, небезпечний для життя стан, ненадання допомоги.

SUMMARY

Furmanov M. V. Criminal liability for failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life. – *On the rights of the manuscript.*

Dissertation for the candidate degree of legal sciences on the specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. – Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2026.

The scientific work is devoted to modernizing the theoretical provisions of criminal law in the field of criminal liability for failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life, and to developing proposals for improving the provisions of Article 136 of the Criminal Code of Ukraine.

The dissertation study examines the historical and legal outline of the development and the current state of legislation on criminal liability for failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life; discloses the grounds and principles of criminalization of failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life, as well as the social conditionality of the legislation on criminal liability for this act; considers foreign experience in the legislative regulation of criminal liability for failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life; defines the object of failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life and provides a characterization of the victim, who is an essential element of the corpus delicti stipulated by Article 136 of the Criminal Code of Ukraine; clarifies the content of the actus reus (objective element) of failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life; determines the subject of failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life and, based on the study of the socio-demographic characteristics of the perpetrator's identity, reveals the criminological profile of the criminal who commits the tort stipulated by Article 136 of the Criminal Code of Ukraine; clarifies the content of the mens rea (mental element) of failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life; and puts forward reasoned proposals for potential directions to modernize the current wording of Article 136 of the Criminal Code of Ukraine.

The dissertation is one of the first comprehensive studies on criminal liability for failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life under the legal regime of martial law in Ukraine and, consequently, under the impact of the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine on the dynamics and specific nature of the spread of this type of torts. Based on the study of domestic historical and foreign experience in the legislative regulation of criminal liability for the said crime, the analysis of scientific positions of domestic scholars, and the processing of statistical data and law enforcement practice, the following are accomplished for the first time: based on the analysis of the concepts of “defense” and “protection” in criminal law and their interrelation, it is proposed to consider the social relations in the field of defense of a person's health (Parts 1–2 of Article 136 of the Criminal Code of Ukraine) and the social relations in the field of defense of a

person's life (Part 3 of Article 136 of the Criminal Code of Ukraine) as the primary immediate object of failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life; while social relations in the field of ensuring the safety of human life and health are proposed as the generic object of the said tort; based on the study of the sociodemographic characteristics of the perpetrator's identity, a typical profile of a criminal offender who commits the crime stipulated by Part 3 of Article 136 of the Criminal Code of Ukraine has been developed: a previously non-convicted male citizen of Ukraine aged 30 to 50, who at the time of committing the crime of failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life, was able-bodied, had no official place of work and/or study, possessed a complete general secondary education, and committed the crime individually; based on the study of foreign experience in the legislative regulation of criminal liability for failure to provide help to a person who is in a condition dangerous to life, law enforcement practice, and doctrinal provisions, the expediency of establishing a crime with a formal legal structure (conduct crime) in Part 1 of Article 136 of the Criminal Code of Ukraine has been proven (whereas the occurrence of socially dangerous consequences in the form of causing grave bodily injuries to the victim is proposed to be classified as an aggravating circumstance), along with strengthening the liability for the said crime by introducing corresponding amendments to the sanctions of Article 136 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: *life, health, crime, criminal liability, criminal offense, condition dangerous to life, failure to provide help.*